

Briselē, 2021. gada 13. decembrī
(OR. en)

14932/21

AGRI 636
PHYTOSAN 37
AGRILEG 268

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsēkretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2021. gada 10. decembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsēkretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2021) 787 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par pieredzi, kāda gūta, augu pasu sistēmu attiecinot uz visu stādāmo augu pārvietošanu Savienības teritorijā

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2021) 787 *final*.

Pielikumā: COM(2021) 787 *final*

Briselē, 10.12.2021.
COM(2021) 787 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par pieredzi, kāda gūta, augu pasu sistēmu attiecinot uz visu stādāmo augu pārvietošanu
Savienības teritorijā

Saturs

1	IEVADS	3
2	AUGU PASU SISTĒMAS ATTIECINĀŠANA UZ VISIEM STĀDĀMAJEM AUGIEM	5
3	CITI APTAUJĀ IETVERTIE AUGU PASU SISTĒMAS ELEMENTI	6
3.1	Saskaņots augu pases formāts	6
3.2	Augu pasu piestiprināšana tirdzniecības vienībām	6
3.3	Prasības atļauju saņēmēmušiem operatoriem, kas izdod augu pases	7
3.4	Tālpārdošanas kārtība — augu pasu izdošana galalietotājiem	8
3.5	Elektroniskās augu pases	9
3.6	Reglamentēti nekarantīnas organismi (RNKO)	9
3.7	Vispārēja informētība par augu pasēm	10
4	SECINĀJUMI	10

SAĪSINĀJUMI

KI: kompetentā iestāde

SANTE ĢD: Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāts

ES: Eiropas Savienība

NAAO: nacionālā augu aizsardzības organizācija

RNKO: reglamentēts nekarantīnas organisms

KO: Savienības karantīnas organisms

par pieredzi, kāda gūta, augu pasu sistēmu attiecinot uz visu stādāmo augu pārvietošanu Savienības teritorijā

1 IEVADS

Gandrīz pēdējos divdesmit gadus, līdz 2019. gadam, ES augu veselības tiesisko regulējumu noteica Padomes Direktīva 2000/29/EK¹. Direktīvā bija iekļauta koncepcija par augu pasēm kā saskaņotu marķējumu, kas izstrādāts, lai augu materiāla brīvu tirdzniecību Eiropas Savienībā līdzsvarotu ar Savienības teritorijas aizsardzību pret ES sastopamo, regulēto augiem kaitīgo organismu izplatību. Augu pasi sāka izmantot kā pavaddokumentu augu materiālam, ko pārvieto starp dalībvalstīm, un tas aizstāja fitosanitāro sertifikātu, kas ir starptautiskais dokuments, kurš paredzēts Starptautiskajā augu aizsardzības konvencijā. Augu pase bija paredzēts izmantot arī augu pārvietošanai vienas dalībvalsts ietvaros, lai apliecinātu konkrēto augu atbilstību attiecīgajām ES tiesību aktos noteiktajām augu veselības prasībām. Turklāt tagad oficiālas augu pasu kontroles bija jāveic augu materiāla ražošanas vietā (operatora telpās), nevis uz robežas vai galamērķī, un operatoriem, kas strādā ar reglamentētiem augiem un augu materiāliem un izdod augu pases, tika noteikts reģistrācijas pienākums.

Saskaņā ar Padomes Direktīvu 2000/29/EK un līdz 2019. gadam augu pase bija vajadzīga tikai konkrētu sugu augiem un sēklām un konkrētu veidu augu materiālam, un tas bija saistīts ar īpaši noteiktiem fitosanitāriem riskiem. Sagatavojot jauno Augu veselības regulu (Regulu (ES) 2016/2031²), tomēr tika uzskatīts, ka augu pasu sistēma nedarbojas pilnvērtīgi, un tika panākta vienošanās, ka prasība, ka augam ir jāpievieno augu pase, tiks attiecināta uz plašāku sēklu klāstu un jo īpaši — uz visiem stādāmajiem augiem³. Augu pasu sistēmas attiecināšana uz visiem stādāmajiem augiem ir papildināta ar dažiem citiem noteikumiem, kuru mērķis ir stiprināt augu pasu sistēmu, padarīt to stabilāku un uzticamāku un uzlabot tās atzīšanu, īpaši no profesionālo operatoru puses. Galvenās ieviestās izmaiņas bija saskaņota augu pases formāta ieviešana, operatoru pienākums piestiprināt augu pases augu vai augu materiāla tirdzniecības vienībām vai to iepakojumiem, saiņiem vai konteineriem, kā arī operatoru pienākumi nodrošināt augu vai augu materiālu izsekojamību un veikt augu pasu pārbaudes.

Saskaņā ar Regulas (ES) 2016/2031 79. panta 6. punktu Komisijai ir jāiesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojums par pieredzi, kas iegūta no augu pasu sistēmas attiecināšanas uz visu stādāmo augu pārvietošanu Savienības teritorijā, ietverot skaidru izmaksu un ieguvumu analīzi attiecībā uz operatoriem un atbilstošā gadījumā pievienojot ziņojumam arī leģislatīvā akta priekšlikumu. Minētās prasības tiek izpildītas šo ziņojumu.

Metodika

¹OV L 169, 10.7.2000., 1. lpp.

²OV L 317, 23.11.2016., 4. lpp.

³ Tas attiecas uz visām augu sugām un visu veidu augiem, piemēram, podu augiem, kokiem un krūmiem, sējeņiem, potzariem, potcelmiem u. c. — formām, kurās augus tirgo un kurās tos var turpmāk stādīt un audzēt.

Lai izpildītu minētās prasības, Komisija ir izskatījusi visus pieejamos pierādījumus. Tā kā tiesību aktu izmaiņas sāka piemērot tikai 2019. gada decembrī un analīze tika veikta 2021. gada februārī, publiski pieejamo datu izmantošana nebija iespējama. Turklāt dalībvalstīm nav pienākuma ziņot par aspektiem, kas būtu jāizvērtē, un vēl nav arī pieejami revīziju rezultāti par augu pasu sistēmas īstenošanu dalībvalstīs. Šā iemesla dēļ vienīgā pieeja, kas bija izmantojama, lai iegūtu pierādījumus ziņošanas prasības izpildei, bija tieši uzdot jautājumus tiem, kuri izjūt tiesību aktu grozījumu ietekmi, — iesaistītajiem operatoriem un tām administratīvajām struktūrām, kas ir iesaistītas ES iekšējās augu tirdzniecības vadībā un īstenošanā. Šim nolūkam Komisija sagatavoja anketu ar 70 jautājumiem, kurus apstiprināja dalībvalstis un ES asociācijas. Jautājumu mērķis bija iegūt atbildes par pieredzi, kas gūta saistībā ar augu pasas attiecināšanu uz visu stādāmo augu pārvietošanu, kā arī par izmaksām, ieguvumiem un ietekmi, lai veiktu izmaksu un ieguvumu analīzi. Anketa ⁴ tika nosūtīta 27 dalībvalstu NAAO un sertifikācijas KI, kā arī 48 attiecīgajām ES līmeņa asociācijām. Dalībvalstu līmeņa asociācijas, operatori un plaša sabiedrība varēja piekļūt aptaujas anketai *SANTE* ĢD tīmekļa vietnē. Šajā gadījumā Komisija un ES NAAO palīdzēja reklamēt anketas sociālajos medijos un citos kanālos. Kopumā no 25 dalībvalstīm tika saņemtas 177 atbildes. Dažādās ieinteresēto personu kategorijās līdzdalības līmenis bija atšķirīgs: atbildes sniedza 24 NAAO ⁵, 9 sertifikācijas KI no 7 dalībvalstīm⁶, 43 operatori no 10 dalībvalstīm⁷, 44 valstu asociācijas no 13 dalībvalstīm⁸, kā arī tika saņemtas 50 atbildes no 5 dalībvalstu pilsoņiem⁹ un 7 ES līmeņa asociācijām.

Lai atbalstītu šo ziņojumu, Komisija sagatavoja tehnisko ziņojumu¹⁰, kurā sniegta informācija par saņemtajām atsauksmēm un plaša atsauksmju analīze un kurš ir pieejams publiski.

Komisijas analīzi apgrūtināja trīs faktori: pirmkārt, sertifikācijas KI, operatoru, asociāciju un pilsoņu ieguldījums bija ļoti ierobežots, un tādējādi analīzē attiecībā uz šīm ieinteresēto personu grupām nevar izdarīt pārliecinošus secinājumus; otrkārt, starp dažādo noteikumu piemērošanu un atsauksmju pieprasīšanu ir pagājis ļoti īss laiks; visbeidzot, analīzi skar Covid-19 pandēmijas ietekme uz tirdzniecību un darbībām, kas ir saistītas ar šā ziņojuma jomu.

Iepriekš minēto ierobežojumu dēļ atsevišķos gadījumos nav iespējams izdarīt secinājumus par pieredzi, kas iegūta saistībā ar augu pasu sistēmas attiecināšanu uz visu stādāmo augu pārvietošanu Savienības teritorijā. To izmaksu un ieguvumu novērtējums, kas radušies operatoriem saistībā ar augu pasu sistēmas paplašināšanu, ar ko tā attiecināta uz visu stādāmo augu pārvietošanu, tika veikts iespēju robežās, ņemot vērā, ka pieprasītie kvantitatīvie dati atbildēs tika sniegti tikai fragmentāri un tie nebija pieejami no citiem avotiem. Tā vietā tika veikta padziļināta izmaksu un ieguvumu kvalitatīvā analīze. Galu galā minēto iemeslu dēļ Komisija aprobežojās ar to tematu noteikšanu, par kuriem būtu jāturpina diskusijas.

⁴ <https://ec.europa.eu/eusurvey/runner/PH-art-79-PP-portal>.

⁵ AT, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FI, FR, GR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, SI, SK, SE.

⁶ DE, FI, FR, NL, PL, SI, SE.

⁷ AT, CZ, DE, ES, FR, IT, NL, PT, SK, SE.

⁸ AT, BE, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, IT, LT, NL, PL, SE.

⁹ BE, DE, FR, NL, PL.

¹⁰ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126789>.

2 AUGU PASU SISTĒMAS ATTIECINĀŠANA UZ VISIEM STĀDĀMAJIEM AUGIEM

Ar Regulas (ES) 2016/2031 79. pantu tika ieviests pienākums pievienot augu pasi visiem stādāmajiem augiem, izņemot sēklas, to pārvietošanai Savienības teritorijā.

Augu pasu sistēmas paplašināšanas mērķis bija palielināt aizsardzības efektivitāti pret Savienības karantīnas organismiem (KO), uzlabot gatavību identificēt jaunus augiem kaitīgus organismus, kas rada bažas ES, kā arī nodrošināt politikas vienādu piemērošanu un labāku izpratni un informētību attiecīgo ieinteresēto personu vidū. Šo paplašināšanu uzlabotās augu izsekojamības dēļ pozitīvi uztvēra puse no respondentiem, un lielākā daļa ieinteresēto personu uzskatīja, ka aizsardzības efektivitāte pret augu KO ir palielinājusies vai palikusi nemainīga. Gatavība identificēt jaunus augiem kaitīgus organismus, kas rada bažas ES, tika novērtēta vai nu kā uzlabota, vai kā nemainīga, un lielākā daļa respondentu uzskatīja, ka attiecīgo ieinteresēto personu izpratne un informētība arī ir uzlabojusies vai arī palikusi nemainīga.

Taču augu pasu sistēmas paplašināšanu (pāreju uz šo jauno noteikumu un tā īstenošanu, kā arī augu pases izdošanas vai aizstāšanas procesa vispārējo sarežģītību) apmēram divas trešdaļas ieinteresēto personu uzskatīja par apgrūtinošu un sarežģītu, un tikai aptuveni ceturtda daļa uzskatīja, ka pārmaiņas ir pārvaldāmas, vai atzina, ka nav izjutuši nekādas izmaiņas. Šāda pārmaiņu uztvere var būt saistīta ne tikai ar dažiem konkrētiem aspektiem, kas aplūkoti turpmākajās šā ziņojuma iedaļās, bet arī ar īso laiku starp jauno noteikumu piemērošanas sākumu un šā ziņojuma vajadzībām veikto izvērtēšanu (laikposms no 2019. gada decembra līdz 2021. gada februārim).

Lai noteiktu augu grupas, kas izraisīja vislielākās tehniskās grūtības, ieinteresētajām personām tika lūgts uzskaitīt ne vairāk kā trīs augus vai augu grupas, ar kurām tām bija radušās vislielākās tehniskās grūtības, kuru pamatā bija augu pasu izmantošanas paplašināšana, attiecinot tās uz visiem stādāmajiem augiem. Trīs visbiežāk nosauktās grupas bija stādāmi dekoratīvie augi, sēklas un stādāmi augļaugi. Atbildot uz pretēju jautājumu, proti, kuras ir trīs galvenās grupas ar vismazākajām tehniskajām grūtībām, ieinteresētās personas nosauca tās pašas trīs grupas, taču atbilžu skaits bija mazāks.

Augu pasu izmantošanas attiecināšana uz visiem stādāmajiem augiem ir izraisījusi operatoru un NAAO darbinieku skaita un darba slodzes izmaiņas. Ietekme uz NAAO darba slodzi ir bijusi lielāka nekā darbinieku skaita izmaiņas. To varētu izskaidrot ar faktu, ka dažas iestādes ir sasniegušas maksimālo darbinieku skaitu un ka par spīti pieaugušajai darba slodzei darbinieku skaitu palielināt nav iespējams. Izmaiņām nebija vienveidīgas ietekmes uz operatoru darbinieku skaitu, jo vairāk nekā puse paziņoja, ka nekādu izmaiņu nav, vai neizteica nekādu viedokli, bet pārējie ziņoja gan par darbinieku skaita palielināšanos, gan samazināšanos. Tomēr vairāk nekā pusei operatoru, kas atbildēja uz aptaujas jautājumiem, darba slodze bija palielinājusies.

3 CITI APTAUJĀ IETVERTIE AUGU PASU SISTĒMAS ELEMENTI

3.1 Saskaņots augu pases formāts

Lai nodrošinātu vienādus nosacījumus regulas īstenošanai, ar Regulas (ES) 2016/2031 83. pantu visām dalībvalstīm tika ieviests vienots augu pases formāts¹¹. Šķiet, ka ieinteresētās personas ir pieņēmušas šīs izmaiņas, jo lielākā daļa ieinteresēto personu, kas atbildēja uz anketas jautājumiem, uzskatīja, ka pāreja uz šo jauno prasību ir bijusi pārvaldāma vai vienkārša. Tāpat šo izmaiņu īstenošana un sarežģītība tika vērtēta diezgan pozitīvi, jo no ieinteresētajām personām, kas atbildēja uz anketas jautājumiem, saņemtās atbildes pārsvarā bija pozitīvas, nevis negatīvas¹².

Saskaņotā augu pases formāta dēļ ir notikušas operatoru un NAAO darbinieku skaita un darba slodzes izmaiņas. Izmaiņām bija līdzīga ietekme uz operatoru darbinieku skaitu un darba slodzi, bet NAAO gadījumā lielāka ietekme bija uz darba slodzi.

3.2 Augu pasu piestiprināšana tirdzniecības vienībām

Lai palielinātu augu izsekojamību, samazinātu augiem kaitīgo organismu pārvietošanas risku un palielinātu ES augu veselības sistēmas atzīšanu ieinteresēto personu vidū, ar Regulas (ES) 2016/2031 88. pantu profesionālajiem operatoriem noteica pienākumu piestiprināt augu pasi augu, augu produktu vai citu objektu tirdzniecības vienībām pirms to pārvietošanas Savienības teritorijā. No ieinteresētajām personām aptaujā saņemtās atbildes norāda, ka šī ir viena no sarežģītākajām ar regulu ieviestajām izmaiņām un, iespējams, viens no iemesliem, kādēļ lielākā daļa ieinteresēto personu uzskatīja, ka augu pasu sistēmas attiecināšana uz visiem stādāmajiem augiem ir apgrūtināša un sarežģīta (skatīt 2. iedaļu).

Pāreju uz šo jauno prasību kā apgrūtināšu vai ļoti apgrūtināšu vērtēja 65 % ieinteresēto personu, tās īstenošanu par sarežģītu vai daudz sarežģītāku (salīdzinājumā ar iepriekšējām prasībām) atzina 81 % ieinteresēto personu, un augu pases izdošanas vai aizstāšanas procesu par sarežģītāku atzina puse ieinteresēto personu.

Ir arī pierādījies, ka augu pasu piestiprināšana dažādu veidu augiem, piemēram, velēnai ruļļos, koka baļķiem, sūtijumiem ar daudzām mazām partijām, partijām ar vairāku sugu augiem vai vairāku sugu augiem vienā podā, ir sarežģīta.

NAAO uzskatīja, ka augu pasu piestiprināšana tirdzniecības vienībām ir lietderīga un ka tā ir uzlabojusi profilaksi¹³, savukārt operatoriem bija pretējs viedoklis (nav lietderīga un nav uzlabojusi profilaksi¹⁴). Šo iemeslu dēļ operatori ir ierosinājuši atļaut augu pasi iekļaut piegādes dokumentos, piemēram, rēķinos, un ieviest augu pases elektronisko versiju.

Saistībā ar augu pasu piestiprināšanu tirdzniecības vienībām operatoru un NAAO darbinieku skaits un darba slodze ir mainījusies. Šīs izmaiņas ir vairāk ietekmējušas NAAO nekā operatoru darba slodzi.

¹¹ OV L 331, 14.12.2017., 44.–52. lpp.

¹² Pāreju uz vienoto augu pases formātu un tā ieviešanu, un ieviešanas sarežģītību pozitīvi novērtēja attiecīgi 68 %, 56 % un 50 % ieinteresēto personu, kas atbildēja uz anketas jautājumiem, savukārt negatīvi šos aspektus novērtēja attiecīgi 28,9 %, 39 % un 43 %.

¹³ Attiecīgi 17 un 14 NAAO no pavisam 24 NAAO, kas atbildēja uz aptaujas jautājumiem.

¹⁴ Attiecīgi 27 un 30 operatori no pavisam 43 operatoriem, kas atbildēja uz aptaujas jautājumiem.

Prasība piestiprināt augu pasēs tirdzniecības vienībām ir radījusi papildu izmaksas un laika patēriņu operatoriem un piegādes ķēdei, jo īpaši attiecībā uz atsevišķiem materiālu veidiem, vai arī papildus administratīvajam slogam radījusi nepieciešamību ieviest jaunas IT sistēmas vai iekārtas. Turklāt visas ieinteresētās personas atbildēja, ka saistībā ar to, ka bija jāpāriet uz jaunajiem augu pasu noteikumiem, ir bijusi nepieciešama intensīva saziņa operatoru informēšanai.

3.3 Prasības atļauju saņēmējiem operatoriem, kas izdod augu pasēs

Lai nodrošinātu augu pasu sistēmas vienādu piemērošanu un palielinātu augu pasēs ietvertās informācijas ticamību, ar Regulu (ES) 2016/2031 tika ieviestas jaunas prasības, kas jāievēro operatoriem, kuri izdod augu pasēs; tika paredzēti noteikumi augu izsekojamības nodrošināšanai, pārbaužu nosacījumi, nosacījumi, ar kādiem profesionāliem operatoriem atļauj izdot augu pasēs, un šo atļauju saņēmējo operatoru pienākumi (attieciņi 69., 87., 89. un 90. pants). NAAO vajadzībām ir noteikti arī sīki izstrādāti noteikumi par profesionālo operatoru reģistrāciju (65. un 66. pants) un par atļauju piešķiršanu profesionāliem operatoriem augu pasu izdošanai (89. pants).

Lai gan principā augu pasu izdevējiem vajadzētu būt atļauju saņēmējiem operatoriem, tā tas ir tikai 12 no 24 dalībvalstīm, kas atbildēja uz anketas jautājumiem. No pārējām 12 dalībvalstīm, kas sniedza atbildes, 6 valstīs augu pasēs galvenokārt izdod kompetentās iestādes, 3 valstīs — gan operatori, gan iestādes, un vēl 3 valstīs tas ir atkarīgs no preces.

Tomēr pastāvēja diezgan vispārēja vienprātība (vairāk nekā 70 % respondentu), ka nav nepieciešams, lai augu pasēs atsevišķiem augiem, augu produktiem vai citiem objektiem izdotu kompetentā iestāde. Tikai mazākajā daļā dalībvalstu — 7 no 24 — publiskās iestādes no operatoriem par atļauju izdot augu pasēs pieprasa samaksu.

Dažas dalībvalstis ir saskārušās ar zināmu kavēšanos attiecībā uz 65. pantā noteikto profesionālo operatoru reģistrāciju. Līdz dienai, kad tika sniegta atbildes uz anketas jautājumiem, 13 no 23 dalībvalstīm, kuru NAAO atbildēja uz šo jautājumu, visi profesionālie operatori jau bija reģistrēti saskaņā ar 65. panta noteikumiem. Citās dalībvalstīs šis darbs vēl turpinājās. Reģistrāciju vēl nepabeigušo dalībvalstu grupā kavēšanās ir saistīta ar to, ka ir jauni operatori, kas augu pasēs agrāk nav izdevuši, to, ka reģistrācijai ir nepieciešams izveidot jaunu IT sistēmu, vai to, ka trūkst informācijas par tālpārdevējiem.

Ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) 2019/827¹⁵ ir papildināts Regulas (ES) 2016/2031 89. pants par kārtību, kādā profesionālajiem operatoriem piešķir atļauju augu pasu izdošanai. Minētās regulas 2. pantā ir noteikts kompetento iestāžu pienākums nodrošināt, ka profesionāliem operatoriem ir pieejami tehniskie norādījumi par kritērijiem, kas jāievēro pārbaudēs, kuras ir saistītas ar augu pasu izdošanu. Puse no NAAO atbildēja, ka līdz dienai, kad tika sniegta atbildes uz anketas jautājumiem, tās jau ir sniegušas tehniskus norādījumus, bet otra puse atbildēja, ka vēl nav to izdarījušas. No atbildējušajiem operatoriem procentuāli vairāk bija to, kuri jau bija saņēmuši tehniskos norādījumus, nevis to, kuri šādu dokumentāciju vēl nebija saņēmuši. Sniegto norādījumu kvalitāti kā nepietiekamu vērtēja vien mazākā daļa atbildējušo operatoru, un citās atbildēs kvalitāte bija pārsvarā vērtēta kā

¹⁵OV L 137, 23.5.2019., 10.–11. lpp.

viduvēja vai laba. Tomēr jāatgādina, ka Regula (ES) 2019/827 tika piemērota no 2020. gada 14. decembra un aptauja tika veikta 2021. gada februārī.

Vēl viens aspekts, kas ir uzlabojies sakarā ar jaunajām prasībām, kas noteiktas atļauju saņēmumiem operatoriem, kuri izdod augu pasēs, ir iespēja identificēt kaitīgos organismus, jo operatoru atbildībā ir veikt pārbaudes augu pasu izdošanai. Gandrīz puse no operatoriem, kas atbildēja uz anketas jautājumiem, paziņoja, ka viņi izmanto savu zinātību, lai savās telpās nodrošinātu KO atklāšanu, savukārt 44,2 % operatoru atbildēja, ka tam izmanto ārpakalpojumus.

Operatoru un NAAO darbinieku skaits un darba slodze ir mainījusies, jo atļauju saņēmumiem operatoriem, kuri izdod augu pasēs, ir izvirzītas jaunas prasības, kas palielina gan operatoru, gan NAAO darba slodzi.

Sešpadsmit NAAO sniedza datus par to reģistrēto operatoru un atļauju saņēmumu operatoru kopējo skaitu, uz kuriem 2018., 2019. un 2020. gadā attiecās augu pasu prasības. Saskaņā ar iesniegtajiem datiem kopš 2019. gada reģistrēto operatoru kopējais skaits ir pieaudzis par 17 %. Turklāt kopējais to profesionālo operatoru skaits, kuriem ir atļauts izdot augu pasēs, laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam ir vairāk nekā divkāršojies.

3.4 Tālpārdošanas kārtība — augu pasu izdošana galalietotājiem

Ar Regulas (ES) 2016/2031 81. pantu ir ieviests izņēmums attiecībā uz pienākumu pievienot augu pasi, ja augus piegādā tieši galalietotājam, bet šo izņēmumu nevar piemērot, ja augus saņem pēc pārdošanas uz distances līgumu pamata. Lai gan apmēram puse respondentu uzskatīja, ka šī prasība ir atbilstoša, apmēram 40 % to uzskatīja par nevajadzīgu vai apgrūtināšu. Atbildes iesniegušo ieinteresēto personu viedokļi būtiski atšķīrās. Vairāk nekā puse no NAAO uzskatīja, ka prasība ir atbilstoša, turpretī operatoru vidū tikai viena ceturtdaļa piekrita šim atzinumam un vairāk nekā puse uzskatīja, ka tā ir nevajadzīga vai apgrūtināša. Dažās konkrētās nozarēs, piemēram, augu šķirņu saglabāšanas jomā, operatori uzskatīja, ka noteikumu ietekme ir nesamērīga ar to spējām.

Aptaujāto ieinteresēto personu viedokļi par augu pasēs noteikumu piemērošanu galalietotājiem, kas augus, augu produktus vai citus objektus saņem pēc pārdošanas uz distances līgumu pamata, starp tiem, kas tos uzskatīja par atbilstošiem, un tiem, kas tos uzskatīja par neatbilstošiem, sadalījās līdzīgi, lai gan aptuveni 40 % par šo jautājumu savu viedokli nebija izteikuši. Tomēr puse no aptaujātajām NAAO uzskatīja, ka nav pietiekamas skaidrības par augu pasu noteikumiem attiecībā uz galalietotājiem, kas augus, augu produktus vai citus objektus saņem pēc pārdošanas uz distances līgumu pamata, un tika norādīts, ka dažādām dalībvalstīm ir atšķirīgas pieejas.

Uzskati par to, vai ir vajadzīga saskaņotāka pieeja augu pasu izmantošanai saistībā ar distances līgumiem ar galalietotājiem, dalījās līdzīgi, pusei uzskatot, ka tāda ir nepieciešama, un pusei uzskatot, ka tāda nav nepieciešama, lai gan aptuveni ceturtdaļa respondentu par šo jautājumu viedokli neizteica.

Saistībā ar izņēmumu, kas pastāv attiecībā uz tiešu piegādi galalietotājiem pēc pārdošanas uz distances līguma pamata un prasa pievienot augu pasi, NAAO un operatoru darbinieku sastāvā nav bijis daudz izmaiņu, taču ir palielinājusies NAAO darba slodze.

3.5 Elektroniskās augu pases

Saskaņā ar Regulas (ES) 2016/2031 88. pantu augu pases tirdzniecības vienībai ir jāpiestiprina fiziski; tomēr ar 83. panta 8. punktu ir ieviesta iespēja ar īstenošanas aktiem noteikt tehnisko kārtību elektronisko augu pasu izdošanai. Vairāk nekā puse aptaujas respondentu uzskatīja, ka elektroniskās augu pases ieviešana būtu izpildāma un lietderīga. Tomēr detalizētā atbilžu analīze atklāja, ka dažādās ieinteresēto personu grupās pastāv uzskatu atšķirības. Elektroniskās augu pases ieviešanu par neizpildāmu uzskatīja tikai 1 no 24 NAAO un 14 no 43 operatoriem. Neviena NAAO neuzskatīja, ka elektroniskā augu pase “nav lietderīga”, taču šim viedoklim piekrita 12 no 13 operatoriem. Tie operatori, kuri uzskatīja, ka elektronisko augu pasu ieviešana nav izpildāma un nav lietderīga, kā iemeslus norādīja jaunus apgrūtinājumus un izmaksas, galvenokārt mazajiem operatoriem. Tika ierosināts, ka elektronisko augu pasu ieviešanas gadījumā būtu jāatļauj izmantot drukāta formāta augu pasi.

3.6 Reglamentēti nekarantīnas organismi (RNKO)

Pirms Regulas (ES) 2016/2031 stāšanās spēkā augu pases garantēja, ka tirgotais augu materiāls ir brīvs no karantīnas organismiem. Saskaņā ar minētās regulas 85. pantu augu pases tagad apliecina ne tikai to, ka augu materiāls nesatur KO, bet arī to, ka ir izpildītas RNKO apkarošanai ieviestās prasības un pasākumi.

Aptaujas rezultāti skaidri norāda uz vajadzību panākt lielāku saskaņotību starp Augu veselības regulu un tiesību aktiem par augu reproduktīvā materiāla ražošanu un tirdzniecību, jo attiecībā uz augļaugu pavairošanas materiālu, augļaugiem un vīnogulāju pavairošanas materiālu noteikumi par RNKO ir iekļauti gan augu veselību, gan augu reproduktīvo materiālu regulējošajos tiesību aktos, radot neskaidrības par to, kādas juridiskās prasības jāievēro. Ir grūti izdarīt secinājumus par jauno augu pasu prasību priekšrocībām attiecībā uz RNKO, jo to respondentu skaits, kuri noteikumus atzina par efektīviem, un to respondentu skaits, kas tos uzskatīja par neefektīviem, ir līdzīgs, savukārt aptuveni trešdaļa respondentu vērtēja, ka jaunā paplašinātā augu pasu sistēma nav ne efektīva, ne arī neefektīva. Iespējams, atšķirīgie viedokļi izriet no pieejas sēklu sertifikācijai, kas ir vairākposmu process, kurš ietver oficiālas kontroles sertifikācijas procesa laikā un pēc tā. Vairāki respondenti uzskatīja, ka augu pasēs nav jāiekļauj informācija par atbilstību attiecībā uz RNKO noteiktajām prasībām, jo sēklu sertifikācijas laikā un pēc tās veiktās oficiālās kontroles jau garantē, ka tirgots sēklu partijas ir brīvas no RNKO.

Jaunie noteikumi par augu pasēm neietekmēja RNKO oficiālo kontroļu efektivitāti, jo lielākā daļa NAAO un sertifikācijas kompetento iestāžu jau pirms Regulas (ES) 2016/2031 stāšanās spēkā attiecībā uz RNKO un KO veica vienlaicīgas oficiālās kontroles. Tikai divas NAAO un viena sertifikācijas KI paziņoja, ka tās RNKO un KO kontroles vienlaikus sāka veikt kopš Augu veselības regulas stāšanās spēkā. Vienlaicīgu RNKO un KO kontroļu skaidri saskatāmais ieguvums ir tas, ka tās galvenokārt veic viens un tas pats inspektors (91 %). Oficiālās kontroles pārsvarā veic izcelsmes vietā (82 %).

Regula (ES) 2016/2031 būtiski neietekmēja veikto RNKO oficiālo kontroļu skaitu (42 % kompetento iestāžu atbildēja, ka to oficiālo kontroļu skaits, kas ir saistīts ar augu pasēm un RNKO, joprojām ir tāds pats, savukārt 33 % respondentu paziņoja, ka pieaugums ir mazāks

par 25 %). Augu pasu prasību paplašināšana nepalielināja ar RNKO saistīto prasību un pasākumu neizpildes gadījumu skaitu. Neatbilstību gadījumā lielākā daļa kompetento iestāžu informēja attiecīgo dalībvalsti un noraidīja sūtījumu. Dažas kompetentās iestādes informēja, ka veiktie pasākumi ir atkarīgi no konkrētās lietas, un citas vēl nebija saskārušās ar neatbilstošiem sūtījumiem.

3.7 Vispārēja informētība par augu pasēm

Lai uzzinātu, kādas ir pilsoņu zināšanas par augu pasu prasībām, anketā bija iekļauti arī tieši šai ieinteresēto personu grupai paredzēti jautājumi. Vairāk nekā puse no atbildes sniegušajiem pilsoņiem zināja, ka augiem uzņēmumu līmenī ir jāpievieno augu pase; tomēr tikai apmēram trešdaļa zināja, ka augu pases ir jāpievieno arī tiešsaistē pirktiem augiem. Lai gan lielākā daļa no viņiem nebija informēti par augu pases prasībām attiecībā uz tiešsaistē pirktiem augiem, vairāk nekā puse šo prasību uzskatīja par labu ideju, bet tikai apmēram viena trešdaļa uzskatīja, ka šāda prasība ir neproduktīva.

4 SECINĀJUMI

Kopumā raugoties, paplašinātā augu pasu sistēma ir palīdzējusi sasniegt Regulas (ES) 2016/2031 mērķus, jo īpaši virzībā uz lielāku aizsardzības efektivitāti pret KO, uzlabotu gatavību identificēt jaunus augiem kaitīgus organismus, kas rada bažas ES, labāku izpratni un informētību attiecīgo ieinteresēto personu vidū par to, cik svarīga ir augu veselība, un lielāku iespējamību identificēt kaitīgos organismus.

Tomēr lielākā daļa ieinteresēto personu augu pasu sistēmas paplašināšanu, ar ko tā attiecināta uz visiem stādāmajiem augiem, uzskatīja par apgrūtināšu un sarežģītu. Turklāt no ieinteresētajām personām saņemtās atsauksmes liecina, ka pāreja uz jaunajām prasībām ne vienmēr bijusi raita un ka jaunie noteikumi par augu pasēm ne vienmēr bija skaidri, kas sākumā apgrūtināja to īstenošanu. Ieinteresētās personas bija vienprātis, ka jaunie noteikumi palielina Savienības teritorijas aizsardzību pret kaitīgajiem organismiem un ka izmaksas, ko tās ir norādījušas, nav būtiskas. Tomēr vienlaikus tās uzskata, ka dažas prasības rada papildu administratīvo slogu un ar tām saistītās izmaksas pārsniedz viņu saskatītos papildu ieguvumus. Tas jo īpaši attiecas uz vajadzību piestiprināt augu pasi katrai tirdzniecības vienībai un uz tālpārdošanu reglamentējošajiem noteikumiem. Respondenti arī uzskatīja, ka stādāmo augu un sēklu nozares vispārējās norises nav būtiski mainījušās.

Lai uzlabotu paplašinātās augu pasu sistēmas efektivitāti un praktisko īstenošanu un panāktu augstāku lietderību, ir vajadzīgas plašākas diskusijas, lai noteiktu, kādi mērķtiecīgi uzlabojumi varētu būt nepieciešami. Tas attiecas uz 1) noteikumiem par augu pasu piestiprināšanu tirdzniecības vienībām un 2) tālpārdošanas kārtību; 3) tāpat ir nepieciešamas turpmākas diskusijas par elektronisko augu pasu iespējamu ieviešanu un to, kā šīs izmaiņas varētu īstenot, nevajadzīgi nepalielinot administratīvo slogu mazajiem ražotājiem un nezaudējot izsekojamību, ko nodrošina jaunie, pašreiz spēkā esošie noteikumi par augu pases piestiprināšanu tirdzniecības vienībai. Tomēr visiem jaunā augu pasu režīma varbūtējiem grozījumiem vajadzētu būt ar ierobežotu darbības jomu, jo tie galvenokārt attiektos uz pašreizējās sistēmas koriģēšanu.